

İSPANYADA DOKÜMANTASYON

Yazan : Javier Lasso de la Vega
Teknik Komisyon Sekreteri (Docu-
metation) de l'Instituto Nacional de
Racionalizacion del Trabajo.

Çev.: Melâhat An'açan

Dokümantasyonun yapısı ve tarifi, Dokümantasyon teknik ve ilmi bir düzen olduğu ölçüde halâ münakaşa mevzuu olduğundan, bu düzenin herhangi bir cep-hesini veya tatbikatını tetkik etmeden önce, neden ibaret olduğunu tayin etmek elzemdir.

Bizim için, dokümantasyon, her nev'i dokümanı ayırmak, kataloglamak, sınıflandırmak, hülâsa etmek, keşfetmek veya meydana çıkarmak, kopya etmek ve yaymaktır. Dokümantalistin yeri kütüphaneci ile araştırmacı arasındadır, çünkü her ikisinin işinde iştirakı vardır. Hakikatte, kütüphaneci gibi, dokümantalist dokümanları ayırır, toplar, kataloglar ve sınıflar, fakat materyal toplandıktan sonra bir hülâsa, bir analiz veya bir mikrokopi, yani basit bir katalog fişinden ibaret olmayan yeni bir doküman hazırladığı andan itibaren onlardan ayrılır, görevini tam yapabilmesi için üzerinde çalıştığı materyale hakim olmalıdır. Diğer taraftan kendisinin bir tetkik veya ilmi araştırma yapabilmesi için ortaya çıkardığı notlardan, hülâsalardan, mikrofilm veya fotokopilerden faydalanmadığı ve bunları sadece başkalarına hizmet olarak yaptığı içindir ki araştırma yapandan ayrılır. Kütüphaneci geniş bir umumî kültüre sahip olduğu kadar, kütüphanecilik mevzuunda tam yetişmiş olup selâhiyet sahibidir. Dokümantalist, çalıştığı ilmi veya teknik sahada hususi bir bilgiye, basit bir kütüphanecilik bilgisine, dokümandan kopya çıkarma tekniğine sahip olup dokümanların yayımı ve kopyasının çıkarılması için kullanılan alet ve makinelerin kullanılışı hakkında da bilgili olmalıdır.

İspanyada dokümantasyon teşkilâtı.

İspanya'da dokümantasyon merkezleşmemiştir; yani dokümantasyon hizmetini gören birçok müessese vardır. Bunun içindir ki, tekrar tekrar yapılan çalışmalar, aynı dergilere sayısız abone olma durumları aynı alet ve makinelerin fuzuli yere çoğalması gibi durumlar görülür ki bu da bugün dokümantasyonun istediği çeşitli vasıtaların çoğalması imkânını sınırlandırır, malî kaynakların asıl lüzum'u verlere kullanılmasına mâni olur. Bu durumdan endişe duyan selâhiyetliler, muhtelif dokümantasyon merkezlerinin işbirliği sayesinde, Sovyet Rusyadaki VİNİTİ veya Japonya'daki JETZ gibi değilse de, hiç olmazsa bunlara benzer bir Enstitü kurmak çarelerini tetkik etmektedirler.

İspanya'da dokümantasyon çalışmaları çeşitli resmî merkezler, ilmi araştırma yüksek konseyine bağlı araştırma Enstitüleri, Üniversiteler, büyük küçük bazı endüstri grupları ve bazı resmî daireler tarafından yapılır.

Dokümantalistlerin Yetiştirilmesi.

Şimdiki halde İspanyada sırf dokümantalistlerin yetiştirilmesiyle görevli bir müessese veya okul mevcut olmadığı gibi, mesleğin nizamnamesi de mevcut değildir. Bu sahadaki öğretim, arşivler ve kütüphaneler Genel Müdürlüğünün dokümantalistler, arşiv memurları, kütüphaneciler ve arkeologlar için organize ettiği kurlardan ibarettir. Dokümantasyon kısmında kurlar şu meseleleri ele alır: Doküman, kategori ve karakteristikler; normalizasyon; organigram ve planigram; resmî daire arşivlerinin teşkili, hülâsa veya analizlerin yazı tekniği; sınıflama; fişlerin delinme tarzı, fotomekanik ve elektronik, delinmiş fişlere uygulanacak usul; otomatizasyon ve röprodüksiyon tekniği; hususi bibliyografya; millî ve milletler arası dokümantasyon teşekkülleri.

Çalışma rasyonalizasyonu millî enstitüsü «resmî daire hizmetinde dokümantasyon» mevzuunda acele olarak bir kur organize etmiştir. (Le Boletin de la direccion General de Archivos y Bibliotecas) dokümantasyona mühim bir başlık tahsis eder. (La Revista de archivos, bibliotecas y museos) ve bir periyodik olan (Racionalizacion) da bu meseleler hakkında makaleler yayınlılar.

Arşivler ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü halen daha hususi karakterde kurlar hazırlamakta ve bu yeni mesleğin çalışmasını düzenleyecek, koruyacak olan bir dokümantalistler nizamnamesinin kabulü için çalışmaktadır.

Dokümantasyon merkezleri.

(Patronato) Juan de la Cierva.

Bütün İspanyol dokümantasyon merkezleri içinde itirazsız olarak en ehemmiyetlisi kabul edilen bir merkez olup, en geniş sahayı kaplamakta, en tesirli, en cabuk ilerlemeler göstermektedir. Sadece birkaç senede, çalışma hacmi kırk misli çoğalmıştır.

Bazıları ilmi, fakat bilhassa teknik mahiyette 2000 den fazla abone olduğu dergiyi sınıflar ve hülâsalarını çıkarır. Aşağıdaki kısımları ihtiva eden analitik hülâsalar mecmualarını hazırlar ve yayımlar: Seri A : endüstriel kimya teknik ve ilmi makaleler hülâsaları olup altı ayrı fasikül halinde yayınlanmıştır. A₁ : Analitik Kimya, kimyevî deha, endüstriyel kimya mahsülleri, A₂ : Biokimya ve eczacılık mahsülleri. A₃ : pedoloji, gübre, parazitlere karşı mahsüller, besleyici mahsüller A₄ : makina yağları, patlayıcılar, yamıcalar, hayvanî yağlar, nebati yağlar, petrol, boyayıcı maddeler, vernikler, sabunlar, parfümler, ve kozmetikler, katranlar; A₅ yapıştırıcılar, zamklar ve tabii reçineler, kauçuk ve plâstik maddeler; A₆ : cam, seramik, yapı malzemeleri, tahta işleri, deri ve kâğıt.

Kullanılan sınıflama sistemi onlu sınıflama (C.D.U. - sistemidir; hülâsalar ayrı ayrı sınıflanmayıp gruplar halinde sınıflanmıştır. Her fasikül analiz edilmiş mecmuaların listesini ihtiva eder. Tatbiki araştırmaya hasredilmiş makaleler sadece analiz edilmiştir. Her fasiküle ve her seriye ayrı olarak abone olunabilir.

Elektroteknik, elektronik ve telekommünikasyon'a ayrılmış bir de B serisi; mekanik yapı ve muhtelif teknik dallara ayrılmış C serisi mevcuttur.

Konsültasyon servisleri: Patronato bundan başka bröveler hakkında bibliyografik referanslar ve malûmat da verir. Her sene aşağı yukarı 200, 300 soruyu cevaplandırır.

Basılmamış raporlar servisi : Birleşmiş Milletler Ticaret Dairesinin raporlar araştırma esası üzerine Patronato, endüstriyel resmi daireler için, tekniğin ilerlemesine mühim hizmette bulunan kıymetli raporlar yayınlar ve yayar. Bunun için, çeşitli matierin sınıflandığı ve hususi bir numaraya göre sembollerle gösterildiği fişler dağıtır; ilgililer bu fişler üzerinde ilgilendikleri matieri işaretlerler, Patronato bu işaretlere tekabül eden raporları onlara temin eder. Fişlerin etrafı delinmiştir ve elle ayrılmıştır. Patronato her ay otuz kadar rapor, her rapor için de binlerce fiş dağıtır. Bu servisin hissedarları istekleri üzerine kendilerini ilgilendiren makalelerin ister fotokopi ister mikrokopi halinde genişletilmiş şekillerin elde edebilirler.

Digesto. Milli İstihsal Komisyonu ile müştereken Patronato her ay İspanyolca ya tercüme edilmiş olan Digesto isimli bir periyodik yayınlar ve bunu mühendis ve teknisyen yetiştiren müesseselerle bütün ilgili endüstriyel resmi dairelere dağıtır.

Tercüme servisi. Patronato siparişi üzerine Rusçadan İspanyolcaya tercüme-ler yapar; diğer dillerde yazılmış metinler için, ilgilileri her türlü teminatı verecek olan mütercimlerle temasa geçirir.

Fotodokümantasyon servisi. Patronato kendisine veya diğer dokümantasyon merkezlerine, İspanya kütüphanelerine ve yabancı kütüphanelere gelen dergilerde çıkmış her makalenin kopyasını da temin eder. Fiatlar uygundur ve farklı paraların resmi kuruna göre hesaplanmıştır.

Kütüphane. Kütüphane saat 9.30 dan 13.30 ve 16.00 dan 21.00 e kadar halka açıktır. İspanyolca olduğu kadar yabancı dilde modern Teknik eserler bakımından çok zengin hususi bir fonu ihtiva eder. Bununla beraber en büyük zenginliği gelen dergilerin sayısı ve kalitesine dayanır. (2500 den fazladır.)

Enformasyon tebliğleri. Patronato 4° lik fasiküller halinde Endüstriyel resmi daireler, resmi daire müdürlerini, mühendisleri, araştırma yapanları, vs.. yi ilgilendirecek en hususi meseleleri içine alan tebliğler ve raporlar yayınlar ve dağıtır. Bu neşriyatın çıkış suresi değişiktir; tirajları 4000, 4500 arasındadır.

«Boletin de informacion» On beş günlük olan bu bülten, teknik ve ilmi ilerlemelere, muhtelif memlekette araştırmaya tahsis edilen krediye, teknik öğretimdeki en ilgili reformlara, endüstriyel dairelerin bütçelerine, muhtelif endüstri grupları tarafından elde edilen istatistiklere, neticelere, tekniğin ilerlemesi için teşekkül etmiş resmi daire cemiyetine, kongreler, kolloglar, konferanslar vs.. ye ait sayısız ve çeşitli hülâsaları ihtiva eder.

Personel. Diğer milli ve yabancı merkezlere kıyasla bütün bu servislere ayrılmış personel, sayısı az olmasına rağmen dikkate değer bir kuvvettir. Hakikatte merkezin üstün seviyede sadece 18 mütehassısı, çeşitli vasıfta ve selâhiyette 24 yardımcısı vardır.

Instituto Nacional de Racionalizacion del Trabajo, Bu Enstitü Patronato Juan de la Cierva'ya bağlıdır; faaliyeti bilhassa normalizasyon ve teknik ilerlemeye hasredilmiştir.

Enstitünün 50 numaralı teknik çalışma komisyonu bilhassa dokümantasyon meseleleri ile meşgüldür. En mühim işleri arasında dokümantasyon (1) sahasında

tatbik edilen normların hazırlanması kadar, İspanyolcaya tercüme, kısa ve tam olarak onlu sınıflama fihristleri neşriyatını saymak lâzımdır.

Komisyon, üyesi olduğu 46 numaralı dokümantasyon teknik komitesi ve 37 numaralı milletlerarası normalizasyon Teşkilâtı Terminologie teknik komitesi (I.S.O.) ile iştirak halindedir; aynı zamanda milli üyesi olduğu milletlerarası dokümantasyon federasyonu (F.I.D.) ile sıkı temas halinde olup fiili olarak onun çalışmalarına iştirak eder, bilhassa pek çok mühim komisyonlar arasında yer alır.

Enstitünün (Racionalizacion) isimli dergisi devamlı olarak dokümantasyon hakkında makaleler yayımlar ve bu meselelere devamlı bir başlık da ayırır.

Nihayet, ilmi çalışma teşkilâtı dairesi dokümantasyon hakkında resmi daire şefleri için hususi kurlar vermekte ve diğer öğretim programları çerçevesi içinde bu meselelerle ilgili konferanslar hazırlamaktadır.

Junta da Energia Nuclear (J.E.N.)

Nükleer Enerji Konseyi, başlangıçtan beri bir dokümantasyon servisi kurmakla meşgul olmuştur. Bu servis üç kısımdan ibarettir. A: Sırf dokümantasyon kısmı; B: Kütüphane; C: Yayın kısmı. A kısmı şu faaliyetleri gösterir: a) ilmi ve teknik yayınları sınıflamak, seçmek b) Yeni alınan her şeyi tanıtmak; c) bibliyografik bülten hazırlamak; d) genel enformasyon fiş kutuları düzenlemek; e) bibliyografik raporlar temin etmek; f) ilmi ve teknik yüksek etütler merkezi ile yayın ve enformasyon mübadelesi yapmak; g) filoloji ve terminoloji etütleri yapmak; h) muhtelif dillerde yazılmış teknik raporları tercüme etmek. Bu kısımların çalışması iyi anlaşılmış ve çok geniş kaidé ve prensipler dahilindedir.

J.E.N, mecmualar, tezler, ayrı basımlar, raporlar, vs.. nin geldikçe yerleştiği bir salona sahiptir. Bu salonda mütehassıslar dergileri ayırıp uygun buldukları makaleleri hülâsa ederler. Hülâsaların asılları bilâhare bültenlerin hazırlanması ve dağıtımı ile vazifeli kısımlara gönderilir.

Dokümanların kopyası için, J.E.N röprodüksiyon modasına göre çeşitli makineler ve her dokümana uygun tiraj kullanır. Bir matbaası, iyi düzenlenmiş bir fotografik ve mikrofotografik stüdyosu, bir cilt atelyesi vs.. si de vardır.

J.E.N, devamlı olarak beraber çalıştığı, bir Euratom teşkil eden, farklı milli müesseselerin neşrettiği hülâsalar ve mikrofişlere sahip olduğu gibi ayrıca da çok sayıda yayına, diğer milletlerde analiz edilmiş dergilere de sahiptir, J.E.N in dokümantasyon servisi, «Nuclear Science abstracts» ta zikredilmeyen - bilhassa : Atom Industry, Bulletin d'information scientifique et technique, Power reactor technology, Reactor fuel processing gibi dergileri vs... ve çeşitli diğer ilgi çekici neşriyatı ayırır ve analiz eder.

Dokümanları sınıflamak için J.E.N onlu sınıflama sistemini değil, Euratom sınıflama sistemini kullanır ki, bu daha uygun olup milletlerarası iştiraki kolaylaştırır. Kendi hülâsalarını ve tebliğlerini neşrettiği aylık bibliyografik bültende de onlu sınıflama sistemini kullanmaz.

Instituto del Hierro y del Acero

Demir ve çelik enstitüsü zikre değer, çünkü matbu fişler üzerinde, dergilerde çıkmış makalelere ait analitik hülâsalar neşreder. «Revista del Instituto del Hierro»

ro y del Acero» da bu fişlerin kopyaları vardır. Hülâsalar yüksek kalitede müte-nassıslar tarafından yapılır. Enstitü gayet iyi düzenlenmiş büyük bir fiş dolabına sahiptir; normal durumlarda bibliyografik malumat, referanslar ve dokümanların kopyalarını temin eder.

İlmi araştırma yüksek konseyine bağlı diğer enstitü ve merkezler aynı şekilde teknik ve ilmi dokümantasyon temin ederler, fakat bunlar daha dar ölçüdedir.

Şimendifer hizmetinde dokümantasyon.

İspanya «Bulletin de l'Union internationale des chemins de fer» e bu sahada yayınlanmış teknik ve ilmi makalelerin hülâsalarını temin eder; milletlerarası bu reşekkülün içindeki muhtelif dokümantasyon dallarında çok mühim faaliyetler gösterir.

Diğer enstitü ve servisler.

Sırfi ilimler sahasında, ilmi araştırma yüksek konseyinin Jorge Juan (matematik), Alonso de Santa Cruz (fizik), Alonso Barba (Kimya), vs... enstitüleri ihtisas kütüphanelerinin ve çeşitli periyodiklerde çıkan kritik ve analitik hülâsalarının zenginliği ile dikkati çekerler, bu periyodiklerde aynı zamanda Konsey için çalışan araştırmacıların yazdıkları monografiler de yayınlanır.

Sırf dokümantasyona ayrılmış neşriyat arasında ilmi araştırma Yüksek Konseyinin Antonio de Nebrija enstitüsünün yayınladığı «Biblioteca Hispana» yı en başta saymak lazımdır. 400 periyodüğün muhtevasını veren bu dergi prensip olarak İspanyolca, fakat bu arada yabancı dilde tebliğler ve hülâsalar da yayınlar. Dergi üç kısımdan ibarettir. I. kısım: Genel eserler, bibliyografya, din pedagoji, istatistik, demografi, sosyoloji, siyasi ilimler, iktisadi ilimler ve hukuk; II. kısım: Sırfi ve tatbiki ilimler; III. kısım: Filoloji, edebiyat, güzel sanatlar, coğrafya ve tarih.

Zaman zaman enstitü «Materiales de investigacion» ismi altında, cilt halinde toplanmış hülâsalar koleksiyonu yayınlar. Articulos de revistas isimli dergide de Lûgat-katalog sistemine göre hülâsalar sınıflanmıştır.

Millî Hemerotek.

1944 te kurulmuş olan millî hemerotek. 50.000 adetten fazla ciltlenmiş İspanyolca olduğu kadar yabancı dilde zengin dergi ve gazete koleksiyonlarına sahiptir. Dokümantasyona iştiraki, günlük çıkan, en çok âlaka çeken matalelerin imzalı hülâsalarını neşreden «Revista Mensual de la Hemeroteca Nacional» adlı dergi ile temin edilir. Bu enstitü mikrokopi ve okuma araçları temin eden mükemmel bir mikrofilm servisi hazırlamaktadır. İspanya tarihinin, İspanyada günlük hayatın tetkiki bakımından millî hemerotek çok ilgi çekici ve son derece ehemmiyetli bir dokümantasyon merkezi teşkil etmektedir.

Madrid Üniversitesi.

Madrid Üniversitesinin dokümantasyona iştiraki bilhassa milletlerarası ölçüdeki fişler üzerine çeşitli hülâsa ve analizlerin kopyalarını çıkarmaktan ibarettir. Bu fişler sonra onlu sınıflama sisteminin tatbik edildiği kataloglarda aynı mevzu'ya giren kitaplara ait fişlerin arkasına yerleştirilir. Tıp fakültesi Kütüp-

hanesi bu çalışmayı Amsterdam «Ecerpta Medica» sı (Bütün seriler, Sovyet ve Japon tıbbi dahil) için; Felsefi ve edebiyat fakültesi kütüphanesi «Indice historico espanol», «Milletlerarası eğitim bürosu pedagoji dokümantasyonu» ve çok ehemmiyette, az ehemmiyette diğer dergiler için; Siyasi ve iktisadi ilimler fakültesi kütüphanesi de «Documantation économique» ve «Economical and political science abstracts» namına ifa eder.

Edebiyat Fakültesi kütüphanesi kataloğu takriben 25.000; siyasi ve iktisadi ilimler fakültesinin 30.000; Tıp Fakültesi kütüphanesinin kataloğu 40.000 analitik hülâsa ihtiva eder. Bu kütüphaneler bütün bu dokümanların kopyalarını, mikro-kopilerini ve İspanyolca tercümelerini temin ederler. Böylece öğrenciler hatıratları, doktora tezleri ve diğer çalışmaları için lüzumlu dokümantasyonun büyük bir kısmından yerinde istifade ederler. Hülâsaların kopyasına ait filşerin hazırlanması ve mevzuuna göre fiş kutularında sınıflanması günü gününe yapılır.

Bibliyografya :

İspanya kataloglama ve repertuar hazırlama mevzuunda kat'i ilerlemeler göstermiştir. 1958 denberi, telif hakkı servisi İspanya yayımının yıllık kataloğunu neşreder (1). Bu katalog, kitap, dergi, broşür, ayrı basım vs... gibi her kategoriden basılmış neşriyatı verir.

Unesco programına uygun olarak, ispanyolca milli bibliyografik neşriyatın git-tikçe artması, yakın bir gelecekte memlekette çıkan her neşriyatın tamamlayıcı repertuarının hazırlanmasını icap ettirecektir. Bu sene R. Bowker basımevi Latın Amerika dergilerinde çıkan makalelerin hülâsasını veren bir bültenin neşriyatına başlıyor. Bu bülten daha önce adı geçen «Biblioteca Hispana» sayesinde İspanyada çıkan dergilerle de tamamlandığı için, ispanyolca ilmi ve teknik bütün eserleri böylece tanımak ve onlardan istifade etmek mümkün olacaktır.

Barcelona Üniversitesi Filozofi ve Edebiyat Fakültesi Hugo de Moncada enstitüsü, dokümantasyon mevzuunda mühim bir çalışma aracı teşkil eder ve bilhassa Ziraat ve İspanya beşer hayatına ait dergilerdeki makalelerin hülâsalarını içine alan «Indice historico espanol» adlı bir dergi yayımlar. Enstitü aynı zamanda araştırmacılar ve mütehassıslar için dokümanların kopyalarını temin eder.

Arşivler :

Arşivler ve kütüphaneler genel müdürlüğüne bağlı olan arşivler, (Archivo Historico Nacional, Archivo General de Indias, Archivo de Simancas vs... gibi) dokümanların kopyasını ve bu kopyaların ilgililere dağıtılması için lüzumlu vasıtaları hazırlar. Dünya tarihinde İspanya'nın oynadığı mühim rolü, her sene diğer memleketlerden gelen isteklerin çokluğu ve bu isteklere muntazam olarak cevap verilmesi izah eder. İspanyol endüstrisinin az sayıda ve henüz çok yeni birkaç hususi dokümantasyon servisine sahip olduğu kabul edilebilir. İspanyanın ortak pazara girmesi ihtimalini, bunun gümrük tarifelerinde ve yabancı mallarla rekabette doğuracağı tesirleri düşünerek, mühendisler ve resmi daire şefleri, milli endüstriyi bir dokümantasyon servisi ile takviye etmek lüzumuna inanmaktadırlar; o kadar samimiyetle inanmışlardır ki buna, günü gününe işleyen böyle bir servisin yokluğu muvaffakiyetsizlik ve yıkıntı (1) olur düşüncesindedirler.

(Bulletin de l'Unesco à l'intention des bibliothéques. Vo.: XVII No: 3 — 1963)

4. Sayfadaki Not:

1) Bu normların listesi, bizzat normlar gibi enstitüce satılmaktadır. Serrano 150, Madrid.

7. sayfadaki Not:

1) Bibliografía Española. Madrid, Ministerio de Educación Nacional. Dirección General de Archivos y Bibliotecas, 1958 — XIV 57 a, Valencia, Tipografía Moderna, ciltsiz.

8. sayfadaki Not:

1) Lasso de la Vega. j. La documentación al servicio de la empresa y la industria. Racionalización. Madrid, 1961. Sayfa 513-523.

— La documentación al servicio de la Junta de Energía Nuclear Rev. de archivos, bibliotecas y museos, vol. LXIX, 2. 1961, sayfa 621-645. resimli.